1.5. ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ПСИХІЧНОГО СТАНУ МАТЕРІ, ОБВИНУВАЧЕНОЇ У ВБИВСТВІ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Сафуанов Ф. С.

Реферат. Кримінальний кодекс російської федерації (ст. 106) виокремлює вбивство матір'ю новонародженої дитини в самостійний склад злочину, і суди, за даними Сафуанова Ф., щороку розглядають до 200 таких справ. Автор доводить, що в кожному такому випадку слід призначати комплексну судову психолого-психіатричну експертизу, і, узагальнивши експертну практику, виокремлює чотири види кваліфікації психічного стану матері. Перший охоплює психічні розлади, що зумовлюють нездатність усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій або керувати ними (шизофренія, органічне ураження головного мозку з вираженими змінами психіки, післяпологові психози, реактивні стани з депресивно-параноїдним синдромом, олігофренія з вираженим ступенем дебільності); убивство тут вчиняють за хворобливими мотивами або в стані порушеної свідомості, що може зумовити визнання неосудності. Другий становлять психічні розлади, що не виключають осудності (органічне ураження мозку, легка й помірна олігофренія, психопатія), за яких мотиви реально-побутові; для кваліфікації за ст. 106 застосовують «педіатричний критерій» новонародженості до одного місяця. Третій вид пов'язаний з емоційною напруженістю, зумовленою психотравмувальною ситуацією. Сафуанов Ф. С. наголошує, що ситуацію можна оцінити як психотравмувальну лише після аналізу взаємодії особистості й ситуації, тому завданням експертизи є визначити вираженість емоційного стану. Описано чинники її наростання: вагітність унаслідок зґвалтування чи поза шлюбом, відмова батька дитини від стосунків, підпорядкованість, залежність і сором'язливість жінки, жорсткі уявлення про дошлюбну «чистоту й честь», тиск родичів, невдалі спроби знайти вихід. Ізоляція за механізмом «зачарованого кола» веде до пологів на самоті й імпульсивного вбивства з безглуздими спробами приховати вчинене. Четвертий вид стосується психічно здорових матерів, які діють цілеспрямовано, з усвідомленим і часто давно сформованим рішенням; тут застосовують судово-медичний критерій новонародженості (24 години). Наприкінці автор пропонує чотири типові питання для постанови слідчого чи ухвали суду про призначення експертизи, що робить працю практично корисною для експертів і юристів.

Ключові слова: комплексна судова психолого-психіатрична експертиза, вбивство матір'ю новонародженої дитини, психотравмувальна ситуація, емоційна напруженість, післяпологовий психоз, неосудність, психічний розлад, що не виключає осудності, критерій новонародженості, питання експертові.

Forensic Psychological Examination of the Mental State of a Mother Accused of Killing Her Newborn Child

Safuanov F. S.

Abstract. Article 106 of the Criminal Code of the russian federation treats the killing of a newborn by its mother as a separate offence, and, according to Safuanov F. S., courts consider up to 200

such cases a year. The author argues that a complex forensic psychological and psychiatric examination should be ordered in every such case and, generalising expert practice, distinguishes four types of qualification of the mother's mental state. The first comprises mental disorders that deprive the accused of the capacity to understand the nature and social danger of her actions or to control them, such as schizophrenia, organic brain damage, postpartum psychoses, reactive states with depressive-paranoid syndrome and marked intellectual disability; here the killing is driven by morbid motives or impaired consciousness and may lead to a finding of insanity. The second covers disorders that do not exclude criminal responsibility, where motives are mundane and the paediatric criterion of the neonatal period (up to one month) applies. The third is emotional tension caused by a psychotraumatic situation. Safuanov stresses that a situation becomes traumatic only through its interaction with the personality, so the expert should assess the intensity of the emotional state rather than the situation itself. He describes contributing factors, including pregnancy after rape or outside marriage, abandonment by the child's father, dependent and shy personality traits, rigid moral attitudes, pressure from relatives and failed attempts to find a way out, which lead to isolation, solitary childbirth and impulsive killing followed by clumsy concealment. The fourth group consists of mentally healthy mothers acting deliberately, to whom the forensic medical 24-hour criterion applies. The article concludes with four standard questions for the investigator's or court's order.

Keywords: complex forensic psychological and psychiatric examination, neonaticide, psychotraumatic situation, emotional tension, postpartum psychosis, insanity, diminished responsibility, neonatal period criterion, questions to the expert.

Першоджерело: *Сафуанов Ф. С. Экспертиза психического состояния матери, обвиняемой в убийстве новорожденного ребенка. Российская юстиция. 1998. № 3.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 27.07.2013.*

References

1. Safuanov F. S. Sudovo-psykholohichna ekspertyza psykhichnoho stanu materi, obvynuvachenoi u vbyvstvi novonarodzhenoi dytyny [Forensic Psychological Examination of the Mental State of a Mother Accused of Killing Her Newborn Child] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. Vol. 1, No. 1 (1). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/175-ekspertiza-psikhicheskogo-sostoyaniya-materi-obvinyaemoj-v-ubijstve-novorozhdennogo-rebenka (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

2. Safuanov F. S. Ekspertiza psikhicheskogo sostoyaniya materi, obvinyaemoy v ubiystve novorozhdennogo rebenka. Rossiyskaya yustitsiya. 1998. № 3. URL: http://www.juristlib.ru (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].